

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Proefboring ten behoeve van gaswinning ten noorden van Schiermonnikoog

Advies over reikwijdte en detailniveau
van het milieueffectrapport

23 juli 2013 / rapportnummer 2815-33

1. Hoofdpunten van het MER

GDF SUEZ E&P Nederland B.V. (hierna: GDF SUEZ E&P) verwacht op grond van seismisch onderzoek de aanwezigheid van gasreserves in twee 'blokken' (N7b en Schiermonnikoog-Noord) van het Nederlandse deel van de Noordzee¹. GDF SUEZ E&P heeft het voornemen om ten noorden van Schiermonnikoog één of twee proefboringen uit te voeren om te onderzoeken of er in de diepe ondergrond van deze 'blokken' voldoende aardgas aanwezig is en te bepalen of de winning daarvan haalbaar en rendabel is. Als uit de proefboring blijkt dat er een economisch winbare hoeveelheid aardgas aanwezig is, is GDF SUEZ E&P voornemens over te gaan tot gaswinning.

Procedure

Het uitvoeren van een proefboring is m.e.r.-beoordelingsplichtig. GDF SUEZ E&P heeft besloten een m.e.r.-procedure te doorlopen vanwege de ligging van het winningsgebied in de nabijheid van de Waddenzee en ten dele onder Natura 2000-gebied Noordzeekustzone, enerzijds om een volledig beeld te geven van alle milieueffecten en anderzijds om zoveel mogelijk zekerheid te krijgen over de vergunbaarheid van het project. Het op te stellen milieueffectrapport (MER) moet inzicht bieden in de milieugevolgen van de proefboring, en zal daarnaast een doorkijk naar de gevolgen van de gaswinning geven. Het MER is gekoppeld aan de melding in het kader van het Besluit algemene regels milieu mijnbouw (Barmm). Het Ministerie van Economische Zaken is het bevoegd gezag. Voor de besluitvorming over een eventuele gaswinning zal een aparte m.e.r.-procedure doorlopen worden.

In dit advies gaat de Commissie voor de m.e.r. (hierna 'de Commissie')² in op de reikwijdte en het detailniveau van het MER betreffende de proefboring. Daarnaast geeft zij ten behoeve van de doorkijk op de winningsfase op hoofdlijnen aan wat zij, uitgaande van de huidige wet- en regelgeving, de stand van de techniek en de bestaande inzichten, van belang acht. Dit deel van het advies is gericht op de doorkijk die onderdeel uit zal maken van het MER en is uitdrukkelijk niet bedoeld als een advies over de reikwijdte en detailniveau van het MER voor de gaswinning.

Hoofdpunten

De Commissie beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het MER. Dat wil zeggen dat voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming het MER in ieder geval onderstaande informatie moet bevatten:

- Een duidelijke uitleg over het project en de processtappen, mede gezien de verwachte maatschappelijke aandacht.

¹ De Noordzee is ten behoeve van de verdeling van mijnbouwrechten administratief ingedeeld in 'blokken'. Het 'blok' Schiermonnikoog-Noord ligt aan de noord oostzijde van Schiermonnikoog, voor een klein deel onder het eiland en grotendeels ten noorden daarvan. Het 'blok' N7b ligt ten noorden van Schiermonnikoog op circa 5 tot circa 18 km afstand. Deze 'blokken' hebben geen relatie met de ligging van (potentiële)gasvelden en geven eveneens geen indicatie van de invloedssfeer van de gaswinning.

² De samenstelling van de werkgroep van de Commissie m.e.r., haar werkwijze en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. Projectgegevens en bijbehorende stukken, voor zover digitaal beschikbaar, zijn ook te vinden via www.commissiemer.nl onder 'Advisering' of door in het zoekvak het projectnummer in te geven.

- Een beschrijving van de milieu- en natuurgevolgen tijdens de aanleg en het gebruik van het boorplatform, in het bijzonder van (onderwater)geluid, lichtemissies (inclusief affakelen) en de effecten van emissies naar water en lucht.
- Een beschrijving van de gevolgen voor de beschermde natuurgebieden.

Besluitvormers en insprekers lezen in de eerste plaats de samenvatting van het MER. Daarom verdient dit onderdeel bijzondere aandacht. De samenvatting moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER.

In de volgende hoofdstukken beschrijft de Commissie in meer detail welke informatie het MER moet bevatten. De Commissie bouwt in haar advies voort op de 'Startnotitie RCR project proefboring ten behoeve van gaswinning ten noorden van Schiermonnikoog' (hierna: startnotitie). Dat wil zeggen dat ze in dit advies niet ingaat op de punten die naar haar mening in deze notitie voldoende aan de orde komen.

2. Achtergrond en besluitvorming

2.1 Doelstelling, achtergrond en besluiten

In de startnotitie is, ten opzichte van de doorkijk op de gaswinning, relatief weinig aandacht besteed aan het voornemen; de proefboring. Dit geldt voor de doelstelling, het beleidskader, de alternatieven en uitvoeringsvarianten, het beoordelingskader en de milieueffecten. De zwaarte en de aard van de activiteiten en de daarmee samenhangende milieueffecten van de proefboring zijn naar verwachting kleiner dan die van de gaswinning. De milieueffecten van een proefboring zijn immers tijdelijk en bodemdaling, een belangrijk milieuaspect bij gaswinning, treedt bij een proefboring niet op. De Commissie is desondanks van mening dat het zwaartepunt in het MER op de proefboring moet liggen, aangezien het MER opgesteld wordt voor de besluitvorming over de proefboring.

Maak in het MER een duidelijk onderscheid tussen het MER voor de proefboring en de doorkijk naar de gaswinning. Sluit wat betreft de diepgang van de doorkijk aan bij het doel van deze doorkijk (transparante besluitvorming en vergunbaarheid van de gaswinning).

De onderdelen doelstelling en achtergrond kunnen, rekening houdend met het onderscheid tussen de proefboring en de gaswinning, in het MER uitgewerkt worden op basis van hoofdstuk 2 en 5 van de startnotitie.

De m.e.r.-procedure wordt doorlopen voor de melding in het kader van het Besluit algemene regels milieu mijnbouw (Barmm). Voor de gaswinning zullen andere besluiten genomen worden. In hoofdstuk 5 van de 'startnotitie' is een overzicht gegeven van deze besluiten met een toelichting op de besluitvorming en de toepassing van de rijkscoördinatieregeling. Neem dit over in het onderdeel doorkijk in het MER, geef daarbij aan wat globaal de tijdsplanning is.

2.2 Beleidskader

Geef in het MER expliciet aan welke wet- en regelgeving en welk beleid relevant is voor de proefboring en of het voornemen kan voldoen aan de randvoorwaarden die hieruit voortkomen. Geef in de doorkijk het beleidskader voor de gaswinning.

Werk daarbij het ‘kleine veldenbeleid’ uit conform de startnotitie. Ga in het MER in elk geval in op de randvoorwaarden voor het voornemen die volgen uit de Kaderrichtlijn mariene strategie (KRM), de Natuurbeschermingswet 1998, de Flora- en faunawet, en de Ecologische Hoofdstructuur (zie hiervoor het Integraal Beheersplan Noordzee 2015).

Besteed eveneens aandacht aan wet- en regelgeving over de grens, bijvoorbeeld het Eems-Dollard estuarium, aangezien sommige effecten, bijvoorbeeld die van onderwatergeluid, ver kunnen reiken.

3. Voorgenomen activiteit en alternatieven

3.1 Algemeen

De voorgenomen activiteit betreft één of twee proefboringen. Geef in het MER aan in welk geval een tweede proefboring wordt uitgevoerd en waar die dan zal plaatsvinden. Geef in het MER een beschrijving van het boorplatform en van de installatie ervan. Ga daarbij tevens in op andere initiatieven in de omgeving die mogelijk van invloed zijn op de effectbeoordeling.

3.2 Alternatieven en mitigatie

De startnotitie noemt in hoofdstuk 3 al logische alternatieven en uitvoeringsvarianten, maar de Commissie ziet daarnaast andere oplossingsrichtingen. Onderzoek of er voor (onderdelen van) het voornemen andere realistische alternatieven met milieuvoordelen zijn. Deze kunnen bijvoorbeeld betrekking hebben op:

- locatiealternatieven voor proefboringen; van belang is of deze alternatieven consequenties kunnen hebben voor effecten op kwalificerende waarden, in het bijzonder verstoringseffecten op zeevogels;
- alternatieven in de tijd, waardoor ecologisch belangrijke/gevoelige periodes vermeden worden;
- technische aanleg(bouw)alternatieven die geen of fors minder onderwatergeluid produceren; voor bijvoorbeeld heiwerkzaamheden zijn diverse technische alternatieven voorhanden, zoals inboren of intrillen;
- (innovatieve) methoden om het geluid van heien te mitigeren³. Bijvoorbeeld langzaam aanvangen met werkzaamheden en geleidelijk de intensiteit opvoeren, ommanteling of de aanleg van een bellengordijn rondom de geluidsbron.

³ Maak daarbij gebruik van de meest recente kennis en informatie.

Calamiteiten

Besteed in het MER aandacht aan calamiteiten, bijvoorbeeld aan de hand van 'emergency response plannen' voor de voorgenomen activiteit. Besteed daarbij onder andere aandacht aan blow-outs en spills, en treed zonodig hierover in overleg met de Duitse autoriteiten. Modelleer daarbij ook een eventuele gas/condensaat blow-out, zodat de risico's beter in beeld worden gebracht en gezamenlijke 'emergency response plannen' daarop kunnen worden afgestemd.

3.3 Referentie

Beschrijf in het MER de huidige milieusituatie, inclusief de autonome ontwikkeling, als referentie voor de te verwachten milieugevolgen. Daarbij wordt onder de 'autonome ontwikkeling' verstaan: de toekomstige ontwikkeling van het milieu, zonder dat de voorgenomen activiteit of één van de alternatieven wordt gerealiseerd. Ga bij deze beschrijving uit van de ontwikkelingen van de huidige activiteiten in het studiegebied (inclusief het bestaand gebruik) en van nieuwe activiteiten waarover al is besloten.

4. Bestaande milieusituatie en milieugevolgen

In aansluiting op hetgeen in de startnotitie is vermeld doet de Commissie de onderstaande aanbevelingen voor de beschrijving van de bestaande milieusituatie en de milieugevolgen.

4.1 Algemeen

Beschrijf in het MER de emissies naar water, zeebodem en lucht, de geluidemissies (onder water van booractiviteiten en boven water van met name helikopters) en de invloed van licht (inclusief affakkelen) in de opsporingsfase, zowel bij reguliere bedrijfsomstandigheden als bij calamiteiten en storingen. Geef daarbij aan of en op welke wijze emissies in de operationele fase van de proefboring worden gemonitord en welke emissiebeperkende maatregelen worden voorzien.

4.2 Natuur

4.2.1 Beschermd gebied

De gehele Noordzee maakt onderdeel uit van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Ga op grond van het integraal afwegingskader Noordzee⁴ na of het initiatief invloed heeft op de wezenlijke kenmerken en waarden van de Noordzee.

⁴ Zie hoofdstuk 6 van het integraal Beheerplan Noordzee 2015

Bepaal welke Natura 2000-gebieden relevant zijn en effecten kunnen ondervinden van het initiatief⁵.

Geef, gelet op de ligging ten opzichte van Natura 2000-gebieden en de stikstofemissie als gevolg van het affakkelen, inzicht in de reikwijdte en omvang van deze stikstofemissie: maak inzichtelijk of er stikstofdepositie ter hoogte van groeiplaatsen van stikstofgevoelige habitat-typen in de Duinen Schiermonnikoog en Duinen Ameland op kan treden, en of de kritische depositie waarden overschreden worden.

4.2.2 Gevolgen voor fauna

Ga in op de effecten op de fauna (bodemfauna, vissen, vogels, zeezoogdieren) die voortvloeien uit verstoring door (onderwater)geluid, licht, affakkelen en bewegingen en mogelijkheden om deze effecten te voorkomen. Geef hiertoe inzicht in⁶:

- de emissies van onderwatergeluid tijdens de proefboring (aanleg boorplatform, de boorwerkzaamheden, wijze van heien en boren, duur van de werkzaamheden), de reikwijdte van de geluidseffecten op vissen en zeezoogdieren, het effect van onderwatergeluid op vissen en zeezoogdieren en welke emissiebeperkende maatregelen worden toegepast;
- de emissies van geluid boven water (met name van helikopters), het effect daarvan op (foerageergebieden van) zeevogels en welke emissiebeperkende maatregelen worden toegepast;
- boortechnieken die toegepast kunnen worden waarbij effecten worden verminderd (denk aan de geluidsproductie, de duur van boringen, vertroebeling en waterkwaliteitseffecten)
- de emissies van licht (met name tijdens affakkelen) op trekkende vogels en welke emissiebeperkende maatregelen worden toegepast; betrek in de maatregelen ook de periode van de proefboringen in relatie tot de seizoensdynamiek van trekbewegingen en verplaatsingen van foeragerende vogels;
- de effecten van licht (onder andere door affakkelen) op vogels bij weersomstandigheden met slecht zicht (mist en laaghangende bewolking) tijdens vogeltrek en foerageerbewegingen, inclusief maatregelen om vogelsterfte tijdens het affakkelen te voorkomen⁷;
- de routes van vaar- en vliegbewegingen en het verstoringseffect daarvan op zeezoogdieren en vogels.

4.3 Bodem en water

Besteed in het MER aandacht aan de boortechnische risico's en de geologische structuur van de 'prospects' (geologische kaarten, seismische secties, petrofysische logs van putten in de nabijheid). Laat in het MER zien hoe op onverwachte hoge drukken wordt geanticipeerd, bijvoorbeeld door eventuele 'floaters' in de Zechstein zouten op seismiek te identificeren en vervolgens te vermijden via een gedeveerde boring. Ook het verbuizingsschema kan zodanig ontworpen worden dat zonder risico plotselinge hoge drukken opgevangen kunnen worden.

⁵ Onderzoek of ook naburige Natura 2000-gebieden in Duitsland relevant zijn en of effecten (via stikstofdepositie) mogelijk zijn op de Duinen Schiermonnikoog of Duinen Ameland.

⁶ Pas daarbij de meest recente onderzoeksinformatie toe.

⁷ Ga daarbij in op kwalificerende soorten zoals de zwarte zee-eend.

Besteed in het MER bovendien aandacht aan:

- een globale waterbalans voor het proces- en afvalwater, de toegestane of gewenste lozingsnormen en de wijze waarop overschrijdingen van de normen worden gedetecteerd en opgeheven;
- welke mijnbouwhulpstoffen tijdens de boorfase worden gebruikt en een ordegrootte van de hoeveelheden;
- een globaal overzicht van de hoeveelheid en concentraties van verontreinigende stoffen in het naar zee af te voeren water, onder andere van koolwaterstoffen, tijdens het affakelen, en boorgruis.

4.4 Lucht

Ga in het MER in op de emissies naar de lucht. Geef hiertoe inzicht in:

- in welke gevallen welke hoeveelheden gas naar de atmosfeer zullen worden afgevoerd, zowel door storingen in de afvoer en door testen;
- de gevallen waarbij onverbrand gas wordt geloosd ('gevent');
- de maatregelen om lekkages te voorkomen.

4.5 Landschap

Ga in het MER in op de (tijdelijke) effecten van het boorplatform of de boorplatforms op het landschap in de opsporingsfase. Besteed daarbij ook aandacht aan de mogelijke locatiealternatieven van deze platforms.

4.6 Archeologie

In de waterbodem kunnen archeologische waarden, zoals scheepswrakken, aanwezig zijn. Onderzoek of er op de mogelijke boorlocaties sprake is van archeologische (verwachtings)waarden en geef in het MER aan op welke wijze deze waarden hebben meegewogen in de locatiekeuze voor het boorplatform⁸.

5. Overige aspecten

Voor de onderdelen 'vergelijking van alternatieven' en 'samenvatting van het MER' heeft de Commissie geen aanbevelingen naast de wettelijke voorschriften.

5.1 Leemten in milieuinformatie

Het MER moet aangeven over welke milieuaspecten onvoldoende informatie kan worden opgenomen door gebrek aan gegevens. Spits dit toe op milieuaspecten die in verdere besluitvorming een belangrijke rol spelen, zodat de consequenties van het tekort beoordeeld kunnen worden. Geef ook aan of dat wat ontbreekt op korte termijn kan worden ingevuld. Ga in ieder geval in op leemtes in kennis over de geluidsproductie bij de aanleg en verankering van

⁸ Zie ook het advies van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

boorplatforms en de (cumulatieve) effecten hiervan op onderwaterleven. Beschrijf welke onzekerheden zijn blijven bestaan. Geef hierbij ook aan welk belang gehecht moet worden aan de aanwezige kennisleemtes en de onzekerheden, bijvoorbeeld bij effectbepaling van onderwatergeluid.

6. Doorkijk op de gaswinning

Om een volledig beeld te geven van alle milieueffecten en anderzijds om zoveel mogelijk zekerheid te krijgen over de vergunbaarheid van het project, hebben bevoegd gezag en initiatiefnemer aangegeven dat zij in het MER een doorkijk zullen geven op de milieueffecten van de beoogde gaswinning.

In dit hoofdstuk geeft de Commissie op hoofdlijnen aan wat zij op dit moment, uitgaande van de huidige wet- en regelgeving, de stand van de techniek en de bestaande inzichten, als essentiële informatie beschouwt voor een MER voor de gaswinning. De Commissie adviseert in de doorkijk aandacht te besteden aan deze onderwerpen.

6.1 Voorgenomen activiteit en alternatieven in de winningsfase

Indien uit de proefboring blijkt dat er economisch winbare gasvoorraden aanwezig zijn, is GDF SUEZ E&P voornemens over te gaan tot gaswinning. De winning zal starten in het veld Schooner. In de startnotitie is beschreven dat in totaal waarschijnlijk vijf productieputten in gebruik worden genomen, waarbij de twee exploratieputten mogelijk als productieput gecompleteerd zullen worden.

In de startnotitie is een alternatief beschreven waarbij gebruik wordt gemaakt van 'subsea installatie'. Geef in de doorkijk aan wat de haalbaarheid is van dit alternatief gelet op het hydrodynamisch milieu en mogelijke risico's van bodemerosie en de visserij.

In de startnotitie is tevens een alternatief opgenomen met een productielocatie op 18.8 km uit de kust. Deze productielocatie ligt direct naast de drukke vaarroute naar de Duitse havens. In doorkijk zal aandacht besteed moeten worden aan de veiligheidsrisico's die deze locatie met zich mee brengt. De Commissie beveelt aan hierover zonodig in overleg te treden met de Nederlandse en Duitse maritieme autoriteiten. Veilige transportroutes zullen een eventueel risico voor aanvaring kunnen verminderen. Te zijner tijd is dan meer bekend over het realiteitsgehalte van dit alternatief.

6.2 Milieugevolgen

6.2.1 Natuur

Bespreek de aspecten die specifiek zijn voor de winningsfase op hoofdlijnen met in het achterhoofd dat dit een doorkijk betreft en in het MER over de winningsfase een kwantitatieve analyse van de effecten zal plaatsvinden. Het betreft effecten van:

- bodemdaling en effecten daarvan op habitattypen (in het bijzonder wanneer dat relevant is voor droogvallende platen en voor overstromingsrisico's voor nabijgelegen terrestri-

sche gebieden) en daarmee verbonden kwalificerende natuurwaarden (benthos, zeezoogdieren en niet-broedvogels);

- gasbehandeling op luchtkwaliteit, geluidsemissie en lichtemissie;
- productie- en spoelwater op de waterkwaliteit;
- transportactiviteiten;
- storingen en calamiteiten (blow-outs, aanvaringen, ontstaan van grote lekken, plotselinge gasemissies) en van het morsen van schadelijke stoffen;
- verstoring tijdens het verwijderen en afvoeren van de installatie.

Bepaal welke andere initiatieven in cumulatie een risico op negatieve effecten kunnen veroorzaken. Betrek, indien relevant, andere projecten of plannen met mogelijke effecten bijvoorbeeld via stikstofdepositie, zoals de realisatie en in gebruikneming van de energiecentrale RWE en havenuitbreiding in het Eemshavengebied.

6.2.2 Bodemdaling/zandhonger Waddenzee en kustfundament

Geef globaal inzicht in de verwachte maximale bodemdaling en het totale maximale bodemdalingsvolume en de gevolgen daarvan voor zandhonger in de Waddenzee en het kustfundament⁹.

In de startnotitie is uitgegaan van een inschatting van de bodemdaling op grond van de beschikbare informatie. Uit de proefboring zal aanvullende informatie beschikbaar komen op grond waarvan een betere inschatting gemaakt kan worden van de bodemdaling. Besteed in de doorkijk expliciet aandacht aan de onzekerheden in de effectbepaling bij de vergelijking van de alternatieven en bij de toetsing van de alternatieven aan (project-) doelen en wettelijke grenswaarden^{10,11}. Onderzoek daarbij of er geen onacceptabele gevolgen voor de natuur of voor het kustfundament (hoogwaterveiligheid) optreden. Ga daarbij eventueel in op mitigerende maatregelen.

6.2.3 Transportleiding

Ga in de doorkijk in op de mogelijke milieugevolgen van de (aanleg van) de transportleiding. Ga in elk geval in op:

- effecten van de aanleg van transportleidingen op de bodem, benthos en waterkwaliteit (vertroebeling);
- een analyse van de risico's van het blootspoelen van de transportleiding en andere calamiteiten, zoals ankerschade;

⁹ De maximale bodemdaling is in de bodemdalingsstudie van Fugro berekend op (slechts) 3 à 4 cm. Aangezien het beïnvloede gebied groot is, zal het bodemdalingsvolume toch aanzienlijk zijn. Een beperkt deel van dit bodemdalingsvolume ligt in de Waddenzee.

¹⁰ Effectbepalingen voor de toekomst zijn inherent onzeker. Het zijn veelal de best mogelijke benaderingen op basis van in de praktijk ontwikkelde en getoetste modellen. De onzekerheden in de uitkomsten van modellen moeten wel worden onderkend. Schijnzekerheden leveren immers ondoelmatige keuzes en maatregelen op. Effecten kunnen in werkelijkheid meevallen, dan zijn te veel maatregelen getroffen. Effecten kunnen tegenvallen, dan zijn te weinig maatregelen genomen.

¹¹ Een factsheet op de website van de Commissie bevat meer informatie over het omgaan met onzekerheden in MER (http://docs1.eia.nl/mer/diversen/factsheet_19_omgaan_met_onzekerheden_in_mer_webversie.pdf).

- de verwachte onderhoudswerkzaamheden aan de transportleiding en de bijbehorende milieueffecten;
- mogelijke interferentie met andere leidingen die in de bodem aanwezig zijn, bijvoorbeeld de leidingen naar windturbines.

6.2.4 Landschap

Werk de gevolgen van de verschillende alternatieven voor de productieplatforms op het landschap uit conform de startnotitie.

BIJLAGE 1: Projectgegevens reikwijdte en detailniveau MER

Initiatiefnemer: GDF Suez E&P

Bevoegd gezag: De minister van Economische Zaken

Besluit: Melding in het kader van het Besluit algemene regels milieu Mijnbouw

Categorie Besluit m.e.r.: D 17.2

Activiteit:

Het uitvoeren van één of twee proefboringen ten noorden van Schiermonnikoog om te onderzoeken of er in de diepe ondergrond voldoende aardgas aanwezig is en te bepalen of de winning daarvan haalbaar en rendabel is.

Bijzonderheden:

Het MER zal worden opgesteld voor de proefboring. Indien uit de proefboring blijkt dat er een economisch winbare hoeveelheid aardgas aanwezig is, is GDF SUEZ E&P voornemens over te gaan tot gaswinning. Voor de besluitvorming over een eventuele gaswinning zal een aparte m.e.r.-procedure doorlopen worden.

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in de Staatscourant van 30 mei 2013:

ter inzage legging van de informatie over het voornemen: 31 mei t/m 11 juli 2013

adviesaanvraag bij de Commissie m.e.r.: 10 juni 2013

advies reikwijdte en detailniveau uitgebracht: 23 juli 2013

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen bestaande uit enkele deskundigen, een voorzitter en een werkgroepsecretaris. Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

Ir. A.J. Blik

Dr. M.J. Brolsma

Dr. C.J. Hemker

Ir. D.R. Kooistra (secretaris)

Drs. L.H.J. Verheijen (voorzitter)

Ing. E. Wymenga

Werkwijze Commissie bij advies reikwijdte en detailniveau:

In dit advies geeft de Commissie aan welke onderwerpen naar haar mening behandeld dienen te worden in het MER en met welke diepgang. De Commissie heeft de hierna genoemde informatie van het bevoegde gezag ontvangen. Deze informatie vormt het uitgangspunt van haar advies.

Zie voor meer informatie over de werkwijze van de Commissie www.commissiemer.nl op de pagina *Commissie m.e.r.*

Betrokken documenten:

De Commissie heeft de volgende documenten betrokken bij haar advies:

- (2815-02) Startnotitie RCR project proefboring ten behoeve van gaswinning ten noorden van Schiermonnikoog (28 mei 2013)
- Fugro (2013, Bodemdalingsstudie N7b en Schiermonnikoog-Noord.

De Commissie heeft kennis genomen van de zienswijzen en adviezen, die zij tot en met 16 juli 2013 van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Zij heeft deze, voor zover relevant voor m.e.r., in haar advies verwerkt.

**Advies over reikwijdte en detailniveau van het
milieueffectrapport Proefboring ten behoeve van
gaswinning ten noorden van Schiermonnikoog**

ISBN: 978-90-421-3832-2

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Arthur van Schendelstraat 800 Utrecht

T 030 - 234 76 66

F 030 - 233 12 95

E mer@eia.nl

W www.commissiemer.nl

